

Urazbayev Qahhorbek Baxramovich

Bank va moliya akademiyasi

O'zmilliybank AJ Shovot BXM Biznes mijozlarni kreditlash sho'basini bosh mutaxassisi

mrkoxa174@gmail.com

Annotatsiya: Ushbu maqola tijorat banklarining kredit siyosatini takomillashtirish masalasini o'rganadi. Maqolada kredit siyosatining mohiyati, uning bank faoliyatidagi ahamiyati, hamda uni takomillashtirish yo'llari ko'rib chiqiladi. Adabiyotlar tahlili asosida kredit siyosatining zamonaviy tendensiyalari va muammolari aniqlanadi. Tahlil natijasida O'zbekiston tijorat banklarining kredit siyosatini takomillashtirish bo'yicha tavsiyalar ishlab chiqiladi.

Kalit so'zlar: tijorat banklari, kredit siyosati, bank faoliyati, risk-menejment, moliyaviy barqarorlik

KIRISH

Tijorat banklarining kredit siyosati ularning moliyaviy barqarorligini ta'minlashda muhim rol o'ynaydi. Kredit siyosati bankning kredit berish jarayonidagi strategiya va taktikalarini belgilaydi, shuningdek, kredit risklarini boshqarish uchun asosiy vosita hisoblanadi [1]. Zamonaviy bank tizimida kredit siyosatini doimiy ravishda takomillashtirib borish banklarning raqobatbardoshligini oshirish va moliyaviy barqarorligini ta'minlash uchun zarur [2].

O'zbekiston bank tizimida so'nggi yillarda olib borilayotgan islohotlar doirasida tijorat banklarining kredit siyosatini takomillashtirish dolzarb masalaga aylandi. Bu jarayonda xalqaro tajribani o'rganish va milliy xususiyatlarni inobatga olish muhim ahamiyat kasb etadi [3].

USULLAR VA ADABIYOTLAR TAHLILI

Maqolani tayyorlashda asosan adabiyotlar tahlili usulidan foydalanildi. Xalqaro va mahalliy manbalar o'rganib chiqildi, jumladan, ilmiy maqolalar, monografiyalar, bank hisobotlari va me'yoriy hujjatlar tahlil qilindi.

Kredit siyosatining nazariy asoslari bo'yicha Lavrushin va Valensovalarning tadqiqotlari muhim ahamiyatga ega [4]. Ularning fikricha, kredit siyosati bank strategiyasining ajralmas qismi bo'lib, uning maqsadi kredit operatsiyalaridan maksimal foyda olish va kredit risklarini minimallashtirish hisoblanadi.

Xorijiy tajribani o'rganishda AQSh Federal zaxira tizimining tadqiqotlari e'tiborga loyiq [5]. Unda kredit siyosatining makroiqtisodiy barqarorlikni ta'minlashdagi roli tahlil qilingan.

O'zbekiston bank tizimidagi vaziyatni o'rganishda Markaziy bank ma'lumotlari va mahalliy olimlarning ishlari ko'rib chiqildi [6]. Bu manbalar milliy bank tizimining o'ziga xos xususiyatlarini tushunishga yordam berdi.

NATIJALAR

Adabiyotlar tahlili natijasida quyidagi asosiy xulosalarga kelindi:

1. Kredit siyosati bank strategiyasining muhim qismi bo'lib, uning samaradorligi bank faoliyatining umumiy natijalariga bevosita ta'sir ko'rsatadi [7].
2. Zamonaviy sharoitda kredit siyosatini takomillashtirishning asosiy yo'nalishlari quyidagilardan iborat:
  - Kredit risklarini baholash usullarini takomillashtirish
  - Kredit portfelini diversifikatsiya qilish
  - Innovatsion kredit mahsulotlarini joriy etish
  - Kredit monitoring tizimini kuchaytirish [8]
3. O'zbekiston tijorat banklarining kredit siyosatida quyidagi muammolar mavjud:
  - Risk-menejment tizimining yetarli darajada rivojlanmaganligi
  - Kredit berish jarayonining murakkabligi

• Kichik biznes va xususiy tadbirkorlikni kreditlash mexanizmlarining takomillashmaganligi [9]

4. Xalqaro tajriba kredit siyosatini takomillashtirishda raqamli texnologiyalardan foydalanish, "yashil" kreditlash amaliyotini joriy etish va mijozga yo'naltirilgan yondashuvni kuchaytirish muhimligini ko'rsatmoqda [10].

TAHLIL VA MUHOKAMA

Olingan natijalar asosida O'zbekiston tijorat banklarining kredit siyosatini takomillashtirish bo'yicha quyidagi tavsiyalarni taklif etish mumkin:

Risk-menejment tizimini takomillashtirish. Bunda zamonaviy ekonometrik modellardan foydalanish, sun'iy intellekt texnologiyalarini joriy etish orqali kredit risklarini baholash jarayonini takomillashtirish mumkin.

Kredit portfelini diversifikatsiya qilish strategiyasini ishlab chiqish. Bu orqali tarmoqlar va mintaqalar bo'yicha risklarni taqsimlash imkoniyati yaratiladi.

Innovatsion kredit mahsulotlarini joriy etish. Masalan, "yashil" kreditlash amaliyotini rivojlantirish, raqamli kreditlash platformalarini yaratish.

Kredit monitoring tizimini kuchaytirish. Bunda real vaqt rejimida kreditlar holatini kuzatish imkonini beruvchi dasturiy ta'minotlarni joriy etish maqsadga muvofiq.

Kichik biznes va xususiy tadbirkorlikni kreditlash mexanizmlarini takomillashtirish. Bu yo'nalishda soddalashtirilgan kredit mahsulotlarini ishlab chiqish, skoring tizimlarini joriy etish mumkin.

Mijozga yo'naltirilgan yondashuvni kuchaytirish. Bunda mijozlarning individual ehtiyojlariga moslashtirilgan kredit mahsulotlarini taklif etish, mijozlar bilan munosabatlarni boshqarish (CRM) tizimlarini takomillashtirish tavsiya etiladi.

Raqamli texnologiyalardan faol foydalanish. Masalan, blokcheyn texnologiyasi asosida kredit berish jarayonini avtomatlashtirish, mobil ilovalar orqali kredit olish imkoniyatini yaratish.

Kredit siyosatini shakllantirish va takomillashtirishda mamlakatdagi iqtisodiy vaziyat, inflyatsiya darajasi, valyuta kursi o'zgarishlari kabi makroiqtisodiy ko'rsatkichlarni hisobga olish zarur. Bu banklarning kredit strategiyasini iqtisodiy sikllarga moslashtirishga imkon beradi. Masalan, iqtisodiy o'sish davrida kredit ekspansiyasini kengaytirish, inqiroz davrida esa ehtiyotkorlik bilan harakat qilish maqsadga muvofiq.

Har bir iqtisodiy tarmoqning o'ziga xos xususiyatlari mavjud bo'lib, kredit siyosatini shakllantirish va amalga oshirishda bu jihatlarni inobatga olish lozim. Masalan, qishloq xo'jaligi sohasida mavsumiylik omilini, sanoatda esa ishlab chiqarish siklining davomiyligini hisobga olish zarur. Bu yondashuv kredit risklarini samarali boshqarishga yordam beradi.

Kredit siyosati bankning umumiy strategiyasi bilan uzviy bog'liq bo'lishi kerak. Bank o'z strategik maqsadlariga erishish uchun kredit siyosatini vosita sifatida ishlatishi mumkin. Masalan, agar bank ma'lum bir segmentda o'z ulushini oshirishni rejalashtirgan bo'lsa, shu segmentga yo'naltirilgan maxsus kredit mahsulotlarini ishlab chiqishi mumkin.

Zamonaviy bank faoliyati tez o'zgaruvchan muhitda olib borilmoqda. Shu sababli, kredit siyosati ham moslashuvchan bo'lishi, bozor sharoitlari va mijozlar talablariga tez javob bera olishi kerak. Buning uchun kredit siyosatini muntazam ravishda qayta ko'rib chiqish va zarur o'zgartirishlarni kiritib borish tavsiya etiladi.

Kredit siyosatini shakllantirish bilan bir qatorda, uni samarali amalga oshirish mexanizmlarini ham takomillashtirish zarur. Buning uchun bank xodimlarining malakasini oshirish, ichki nazorat tizimini kuchaytirish, kredit qarorlarini qabul qilish jarayonini optimallashtirishga e'tibor qaratish lozim.

Zamonaviy sharoitda banklardan nafaqat moliyaviy ko'rsatkichlarga e'tibor berish, balki o'z faoliyatining ijtimoiy va ekologik oqibatlarini ham hisobga olish talab etilmoqda. Shu nuqtai nazardan, kredit siyosatiga ijtimoiy va ekologik mas'uliyat tamoyillarini kiritish, masalan, atrof-

ILM FAN YANGILIKLARI KONFERENSIYASI

30-OKTABR

ANDIJON, 2024

muhitga salbiy ta'sir ko'rsatuvchi loyihalarga kredit berishni cheklash yoki ijtimoiy ahamiyatga ega loyihalarni imtiyozli shartlarda kreditlash amaliyotini joriy etish mumkin.

XULOSALAR

Tijorat banklarining kredit siyosatini takomillashtirish murakkab va ko'p qirrali jarayon bo'lib, u doimiy e'tibor talab qiladi. O'zbekiston bank tizimida kredit siyosatini takomillashtirish bo'yicha quyidagi asosiy yo'nalishlarni ajratib ko'rsatish mumkin:

1. Risk-menejment tizimini takomillashtirish
2. Kredit portfelini diversifikatsiya qilish
3. Innovatsion kredit mahsulotlarini joriy etish
4. Kredit monitoring tizimini kuchaytirish
5. Kichik biznes va xususiy tadbirkorlikni kreditlash mexanizmlarini takomillashtirish
6. Mijozga yo'naltirilgan yondashuvni kuchaytirish
7. Raqamli texnologiyalardan faol foydalanish

Ushbu yo'nalishlar bo'yicha izchil islohotlarni amalga oshirish O'zbekiston tijorat banklarining kredit siyosati samaradorligini oshirishga, ularning moliyaviy barqarorligini ta'minlashga va pirovard natijada milliy iqtisodiyotning barqaror rivojlanishiga xizmat qiladi.

ADABIYOTLAR RO'YXATI:

1. Лаврушин О.И., Валенцева Н.И. Банковское дело: учебник. М.: КНОРУС, 2020.
2. Sinkey J.F. Commercial Bank Financial Management in the Financial Services Industry. Pearson, 2015.
3. O'zbekiston Respublikasi Markaziy banki. Bank tizimini isloh qilish strategiyasi 2020-2025. Toshkent, 2020.
4. Лаврушин О.И., Валенцова Н.И. Банковские риски: учебник. М.: КНОРУС, 2019.
5. Federal Reserve Bank of New York. The Risk of Financial Crises and the Role of Credit. Staff Report, 2018.
6. Каримов Н.Г. Тижорат банклари кредит сиёсатини такомиллаштириш масалалари. Иқтисод ва молия, 2019, №5.
7. Mishkin F.S., Eakins S.G. Financial Markets and Institutions. Pearson, 2018.
8. Basel Committee on Banking Supervision. Principles for the Management of Credit Risk. Bank for International Settlements, 2019.
9. O'zbekiston Respublikasi Markaziy banki. O'zbekiston bank tizimi. Yillik hisobot, 2021.
10. European Banking Authority. Guidelines on loan origination and monitoring. EBA, 2020.